

รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา และสำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนอุทองใน เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทร. 0 2244 2065

เรื่อง การคุ้มครองเกษตรกรในระบบเกษตรพันธสัญญา
เรียบเรียง นางสุภัทร คำมุงคุณ วิทยากรเชี่ยวชาญ
กลุ่มงานบริการวิชาการ 2 สำนักวิชาการ
ออกอากาศ มิถุนายน พ.ศ. 2562

ประเทศไทยได้มีการนำระบบเกษตรพันธสัญญามาใช้ในกระบวนการผลิตหรือบริการทางการเกษตรอย่างแพร่หลาย แต่ในอดีตที่ผ่านมาพบว่าโครงสร้างของระบบเกษตรพันธสัญญายังขาดความสมดุลและเกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตร โดยเกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมหลายประการ ได้แก่ ความไม่เท่าเทียมในด้านข้อมูล ด้านการรับความเสี่ยง ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ รวมถึงด้านการบังคับใช้กฎหมาย หรือปัญหาที่เกิดจากเกษตรกรขาดศักยภาพ ส่งผลให้ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ระบุไว้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อ การสร้างความเชื่อมั่น และความร่วมมือในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการผลิตที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งทางธุรกิจของประเทศให้มีความสามารถในการแข่งขัน ดังนั้นจึงได้มีการพิจารณาถึงแนวทางในการปฏิรูประบบเกษตรพันธสัญญา โดยกำหนดให้มีการตรากฎหมายเพื่อส่งเสริมและพัฒนา ระบบเกษตรพันธสัญญาที่เป็นธรรม ต่อมาจึงมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนา ระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. เข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และภายหลังได้ประกาศเป็นกฎหมาย โดยมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2560

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนา ระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560 มีเจตนารมณ์ในการกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่สัญญาทั้งเกษตรกรและผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตร รวมทั้งกำหนดกลไกในการส่งเสริมและพัฒนา ระบบเกษตรพันธสัญญา สำหรับในส่วนที่จะเป็นประโยชน์ต่อความคุ้มครองเกษตรกรนั้น กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรต้องจัดทำเอกสารสำหรับการชี้ชวนและร่างสัญญาให้เกษตรกรทราบเป็นการล่วงหน้า โดยมีรายละเอียดอย่างน้อยตามที่กฎหมายได้ระบุไว้ เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจลงทุนและเข้าทำสัญญา โดยให้ถือว่าเอกสารสำหรับการชี้ชวนเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาด้วย หากมีข้อความใดในสัญญาขัดหรือแย้งกับข้อความในเอกสารสำหรับการชี้ชวนก็ให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่เกษตรกร ตลอดจนการจัดทำสัญญาต้องมีรายละเอียดอย่างน้อยตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ โดยผู้ประกอบธุรกิจทางการเกษตรต้องส่งมอบสัญญาให้แก่เกษตรกรในวันทำสัญญาด้วย หากสัญญาที่จัดทำขึ้นไม่มีรายละเอียดตามที่กฎหมายได้ระบุไว้ เกษตรกรมีสิทธิเลือกที่จะให้เพิ่มความในสัญญาให้ครบถ้วนตามที่กฎหมายระบุและให้มีผลใช้บังคับต่อไปได้ หรือจะบอกเลิกสัญญานั้น แต่อย่างไรก็ตาม เกษตรกร

สามารถใช้สิทธิดังกล่าวภายในสามสิบวันนับแต่วันทำสัญญาหรือก่อนส่งมอบผลิตภัณฑ์ แล้วแต่ระยะเวลาใดจะสั้นกว่า กรณีที่สัญญามีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และผู้ประกอบการกิจการทางการเกษตรไม่ได้จัดทำสัญญาให้เป็นไปตามแบบที่คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาประกาศกำหนด ให้นำความตามแบบที่คณะกรรมการฯ กำหนดมาใช้บังคับแทน และเกษตรกรสามารถที่จะเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการเตรียมการหรือการดำเนินการได้

ตลอดจนกฎหมายได้กำหนดให้ข้อตกลงหรือเงื่อนไขในสัญญาที่ไม่เป็นธรรมหรือเอาเปรียบคู่สัญญา จะไม่มีผลใช้บังคับ ในกรณีต่าง ๆ เช่น การบังคับให้เกษตรกรต้องรับมอบสิ่งที่จะต้องนำมาใช้ในการผลิตหรือบริการทางการเกษตรใด ๆ ที่ไม่มีคุณภาพ การยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการกิจการเกษตรในความชำรุดบกพร่องหรือไม่เป็นไปตามมาตรฐานของสิ่งที่จะต้องนำมาใช้ในการผลิตหรือบริการทางการเกษตร ที่ผู้ประกอบการกิจการเกษตรเป็นผู้จัดหา การจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินหรือสิทธิใด ๆ ของเกษตรกรให้แก่ผู้ประกอบการกิจการเกษตรภายหลังบอกเลิกสัญญาหรือผิดสัญญา การที่เกษตรกรต้องรับผิดชอบในสัญญา แม้เกิดเหตุสุดวิสัยหรือสาธารณภัยอันไม่อาจโทษฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การที่ผู้ประกอบการกิจการเกษตรบอกเลิกสัญญาโดยเกษตรกรไม่ผิดสัญญา และการที่ผู้ประกอบการกิจการเกษตรเปลี่ยนแปลงราคาหรือค่าตอบแทนเพียงฝ่ายเดียว เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว กฎหมายได้ห้ามฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบอกเลิกสัญญาก่อนกำหนดระยะเวลา เนื่องจากสภาพของพื้นที่ หรือภาวะตลาดได้เปลี่ยนแปลงไป ยกเว้นได้มีการตกลงกำหนดเงินชดเชยการลงทุนหรือค่าใช้จ่ายอื่นให้แก่อีกฝ่ายอย่างเป็นธรรม

การกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำสัญญาให้ชัดเจนและเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่ายโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยซึ่งมีอำนาจในการต่อรองน้อยกว่า จะส่งผลให้คู่สัญญาลดข้อพิพาทที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่หากเมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างคู่สัญญาขึ้น กฎหมายได้กำหนดให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยก่อน จึงจะมีสิทธินำข้อพิพาทไปสู่การพิจารณาของอนุญาโตตุลาการหรือนาคติไปสู่ศาลได้ ซึ่งจะเป็นการลดความขัดแย้งที่เกิดจากการทำสัญญา และลดค่าใช้จ่ายให้กับคู่สัญญาในการฟ้องร้องดำเนินคดีในชั้นศาลด้วย ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาให้เป็นธรรมแก่คู่สัญญาไม่ว่าจะเป็นเกษตรกร หรือผู้ประกอบการกิจการเกษตร จะทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความเชื่อมั่นไว้วางใจและเกิดความร่วมมือ อันจะเป็นผลให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคง และได้รับการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการผลิตที่มีมาตรฐาน ตลอดจนเป็นการป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดจากปัจจัยภายนอก ขณะที่ผู้ประกอบการกิจการเกษตรก็จะได้รับผลผลิตที่มีคุณภาพมาตรฐานตามระยะเวลาที่กำหนดด้วย

บรรณานุกรม

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (31 พฤษภาคม 2560). กระทรวงเกษตรฯ ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าเกษตรที่มีประสิทธิภาพ ลดความเสี่ยงด้านการตลาด และสร้างรายได้ให้เกษตรกรอย่างยั่งยืน. สืบค้น 15 พฤศจิกายน 2561 จาก https://www2.moac.go.th/ewt_news.php?nid=20306&filename=index _____ . (17 ตุลาคม 2561). ผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลและการสั่งการของนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ปีที่ 4 ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2560 – 30 กันยายน 2561. สืบค้น 15 พฤศจิกายน 2561 จาก <https://www.moac.go.th/performance-files-402891791794> “พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560” (26 พฤษภาคม 2560). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 134 ตอนที่ 56 ก, น. 1-15.
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (16 ตุลาคม 2560). สิทธิ หน้าที่ และการคุ้มครอง ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา. สืบค้น 16 พฤศจิกายน 2561 จาก <https://www.opsmoac.go.th/contractfarming-dwl-files-392791791814> _____ . (2 ตุลาคม 2561). หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการจัดทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา. สืบค้น 16 พฤศจิกายน 2561 จาก <https://www.opsmoac.go.th/contractfarming-dwl-files-402791791797>
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2559). เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนา ระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ). สืบค้น 16 พฤศจิกายน 2561 จาก <http://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer/viewer.php>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. (2560). สรุปผลการดำเนินงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ. สืบค้น 16 พฤศจิกายน 2561 จาก https://www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/drive_econ/download/article/article_20170803092943.pdf